

AZ EURÓPAI UNIÓ JOGA ÉS A TAGÁLLAMI JOG VISZONYA A MAGYAR ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN: IDENTITÁS, SZUVERENITÁS, TÖRTÉNETI DIMENZIÓK

The relationship between the law of the European Union and the law of the Member States in the practice of the Hungarian Constitutional Court: identity, sovereignty, historical dimensions

Berkes Lilla¹

Absztrakt: Magyarország EU-tagsága viszonylag hosszú időn keresztül nem vetett fel olyan jelentősebb alkotmányossági vitákat, melyekre az Alkotmánybíróságnak kellett (volna) megadnia a választ. Ebből fakadóan viszonylag későn kellett érdemi vizsgálatot folytatnia olyan kérdésekben, mint az alkotmány helye és szerepe, annak védelme, a tagállami jog, illetve a tagállami hatáskörök megítélése az uniós jog tükrében. 2016-tól kezdődően ugyanakkor „útkeresésbe” kezdett az Alkotmánybíróság, melyben megkísérelte megfogalmazni azokat a sajátos értékeket, melyeket minden mást megelőzően védelemben részesít az uniós jog, illetve hatáskörök érintettsége esetén is. Ebben az útkeresésben a külföldi minták mellett egyre növekvő szerepet játszott az Alaptörvény identitásteremtő jellege és annak révén történeti alkotmányunk vívmányainak felfedezése is.

Kulcsszavak: alkotmányos identitás, történeti alkotmányunk vívmányai, csatlakozási klauzula, szuverenitáskontroll

Abstract: For a relatively long time, Hungary's membership of the EU did not raise any major constitutional disputes that the Constitutional Court had

---

¹ Berkes Lilla, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, egyetemi docens.

ORCID azonosító: <https://orcid.org/0000-0001-8068-5852>

A szerző további munkásságát lásd a Magyar Tudományos Művek Tára oldalán: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=authors10038211>

E-mail cím: berkes.lilla@jak.ppke.hu

to (would have had to) answer. As a result, it was relatively late in having to examine the merits of issues such as the place and role of the Constitution, its protection, and the assessment of national law and national competences in the light of EU law. In this pathfinding process, alongside the foreign models, the identity-forming character of the Fundamental Law and, through it, the discovery of the achievements of our historical constitution, played an increasing role.

Keywords: constitutional identity, achievements of our historical constitution, Accession Clause, sovereignty control

I. AZ EURÓPAI UNIÓ JOGA ÉS A TAGÁLLAMI JOG VISZONYA

Az Európai Unió joga és a tagállami jog közötti kapcsolat vizsgálatának alapja, hogy Magyarország jogrendszere a legáltalánosabb értelemben három jogrend, a hazai (belső, magyar) jog, a nemzetközi jog és az Európai Unió jogrendjének forrásaiból áll. Az uniós jogrend és a tagállami jogrend teljes önállóságának próbaköve – tagállami szemszögből nézve legalábbis – a belső jog csúcán álló alkotmány, amely ugyan egyes kérdésekben „maga fölé” engedi az Európai Unió jogrendjét, azonban lényeges rendelkezéseit tekintve őrzi önállóságát (ld. a német jogból ismert integrációálló alkotmánymag fogalmát). Mindez súrlódásokhoz és alkalmazási bizonytalanságokhoz vezethet. Emellett továbbá azonban annak szükségességét is hangsúlyozni kell, hogy a jogalanyok számára a magatartási szabályok meghatározása világos kell, hogy legyen, biztosítani kell azt, hogy tudják, mely jogrendet kell követniük. Mindez meghatározó szükségszerűség, mely a jogbiztonság követelményéből fakad, alapvető elvárás az egységes jogrendszerrel szemben, melybe ekként az egyes jogrendeknek be kell épülniük.²

Magyarországon egészen a közelmúltig alapvetően nem volt hagyománya az alkotmány, mint legfőbb jogforrás megkérdőjelezésének, az egyszerű jogszabályokkal azonos módon való kezelésének (ld. az Alaptörvény módosításával kapcsolatos vitákat), ekként vitathatatlanul a legkiemelkedőbb forrása volt a jogrendszernek és a hatalomgyakorlásnak. Az Európai Unióhoz való csatlakozás ugyanakkor befolyással bír az alkotmányok érvényesülésének kérdésére is. Funkcionális szempontból ugyanis olyan lényeges, jogilag

---

² SCHANDA – VARGA ZS., 2020. 64-66.o.

szabályozott közhatalommal rendelkezik, amely független az azt alkotó tagállamoktól, mely olyan transznacionális kihívásokat képezett, mint a hatalmi ágak elválasztása, illetve a fékek és ellensúlyok rendszerének hiányosságai.³ Az európai integráció kihat az államról és a jogról alkotott hagyományos elképzelésekre, megváltoztatva azokat, az Európai Unió fejlődése emellett nyilvánvaló hatással van a maguk felett más szuverént el nem ismerő alkotmányok helyére és szerepére is, és olyan kérdéseket vetett és vet fel, mint az uniós jog és a nemzeti alkotmányok viszonya, az Európai Unió Bíróságának és az egyes országok alkotmánybíróságának konfliktusa és együttműködése. Mindez olyan kérdés, amely a szuverenitás alapkérdéseit érinti.⁴

A csatlakozás előkészítése során az alkotmányba bekerülő integrációs klauzula a hatáskörök megoszlására fókuszált, így nem rendelkezett az EU jog és a tagállami jog viszonyáról, az EU jog tagállami joggá válásának kérdéséről és az alkotmány ebbéli helyéről, szerepéről. Az alkotmánymódosítás előkészítése során több elképzelés is felmerült a kérdés rendezését illetően. Ezek közé tartozott az, hogy a csatlakozási klauzulához kapcsolódva beiktatnak az Alkotmányba egy rendelkezést, amely kifejezi, hogy az Európai Unióban (nemzetközi szervezet) tagként (tagállamként) való részvétellel az alapító szerződéseknek és az abból eredő elveknek megfelelően érvényesülnek az uniós jogi⁵ aktusok. Felmerült az is, hogy a csatlakozási klauzula megléte mellett a csatlakozási szerződést kihirdető törvény jelenítse meg az uniós jog elsődlegességét és a jogalkalmazó kötelezettségét a belső jog uniós jognak megfelelően értelmezésére. Voltak amellet is érvek, hogy az Alkotmány tartalmazza az uniós elsődlegességének tételét úgy, hogy az Alaptörvényben egyben az uniós joggal összeegyeztethető módon kerülne korlátozása az Alkotmánybíróság hatásköre.⁶ Mivel azonban az uniós jog és a magyar jog viszonyának az uniós jogra történő utalás útján való szabályozása az uniós jog autonómiájának és az Alkotmánnyal szembeni alkalmazási elsődlegességének kifejezett elismerését jelentette volna, ezért végül e

---

³ WALKER, 2004. 123., 125. o.

⁴ PACZOLAY, 2004a. 7. o.

⁵ Az akkori fogalmak szerint uniós jogi aktusok. A tanulmány az egységes szóhasználat érdekében az uniós jog kifejezést használja.

⁶ PACZOLAY, 2004b 173-174. o.

rendelkezés nem került be a benyújtott javaslatába.⁷ A javaslat ezen elemének elhagyása alapvetően politikai viták és kompromisszumok eredménye volt.⁸

Az EU joghoz való viszony tisztázásának elmaradása az Alkotmány módosításakor ugyanakkor nyitott helyzetet eredményezett. Egyrészt a csatlakozással beléptek a magyar jogba a rendeletek, irányelvek, különböző döntések, uniós szokásjog, általános jogelvek és a *soft law*, melyek jogforrási jellegét az integrációs klauzulán és a csatlakozási szerződés transzformációján keresztül kellett beemelni a jogrendszerbe⁹, mivel a magyar jogrend nem tisztázta, miként és meddig érvényesül az uniós jog elsőbbsége.¹⁰ A jogalkalmazó oldaláról nézve is megjelent a feszültség, hiszen a jogalkalmazás nemzeti keretekben, lényegében tagállami intézményrendszer útján valósul meg, melynek rendező elve az alkotmányhoz kötöttség, az alkotmányossági követelményeknek való megfelelés, ugyanakkor a jogalkalmazóknak EU-konform módon kell értelmezniük a jogszabályokat és a bíróságoknak az EU joggal ellentétes nemzeti jogszabályt (vagy az azt sértő bírói döntést) félre kell tenniük.¹¹ Azáltal ugyanakkor, hogy az uniós jogot illetően az Alkotmány nem tartalmazott explicit rendelkezéseket, nem emelte annak elsőbbségét alkotmányi szintre sem. Ha ez megtörtént volna, a belső jog uniós jogba ütközése alkotmányellenességet is eredményezett volna, erre azonban nem került sor, sőt, az Alkotmánybíróság következetesen ki is tért e kérdés megválaszolására elől.¹²

II. AZ IDENTITÁSTEREMTÉS SZEREPE

Ez a kitérés egészen 2016-ig tartott, attól kezdődően azonban az Alkotmánybíróság a szuverenitás és az alkotmányos önazonosság narratíváját emelte be saját gyakorlatába, a nemzeti jog és hatáskörök védelme érdekében. Ahhoz, hogy e döntés megérjen, a külső politikai környezet változása mellett (mely az Alkotmánybíróság elé tárt bizonyos problémákat) szükség volt arra, hogy az Alkotmánybíróság változtasson korábbi álláspontján, mely alapvetően az uniós jogi kérdések elkerülésén alapult. Mindehhez hozzájárult az Alaptörvény identitásteremtő szerepe is.

---

⁷ CSUHÁNY – SONNEVEND, 2009. 243-244. o.

⁸ PACZOLAY, 2004b i. m. 174. o.

⁹ KENDE, 2004. 130-131.; GOMBOS - SZIEBIG, 2016. 162. o.

¹⁰ NAGY, 2004. 109. o.

¹¹ DEZSŐ, 2006. 70., 79., DEZSŐ – VINCZE, 2006. 14. o.

¹² CSINK, 2009. 380-381. o.

Az Alaptörvény elfogadásával és hatályba lépésével ugyanis egy, a korábitól eltérő, hangsúlyozottan identitásteremtő alkotmánya lett Magyarországnak. Az Alaptörvény identitásteremtő eszközei, a Nemzeti Hitvallás, vagyis az alkotmánypreambulom és a történeti alkotmányunk vívmányai, mint értelmezési keret, megteremtették annak alapját, hogy az Alkotmánybíróság évekkel később magáévá tegye az alkotmányos identitásra való hivatkozást.

Az Alaptörvény e két megoldásával jelentős mértékben eltért korábbi alkotmányunktól, ugyanakkor illeszkedik az 1989 utáni közép-európai és balti alkotmánypreambulomok trendjéhez, amelyeknek fő funkciója szintén az identitásteremtés. Ezeket az alkotmánypreambulomok jellemzően érdemben választ kívántak adni arra, hogy az új társadalmi-politikai berendezkedés miért „jobb”, mint a korábbi, szocialista alapokra épülő. Jellemző rájuk, hogy a rendszerváltást a nemzeti függetlenségért folytatott harcok sorába állítják, és ezzel kiemelik az ország életének legfontosabb történelmi eseményeit is, különös tekintettel annak „dicsőséges” szakaszaira. Azaz, ezek a bevezetők a minőségileg is új politikai közösség legalapvetőbb narratíváit akarják megteremteni, hangsúlyozva a demokratikus és jogállami berendezkedés értékeit és mindezt beleágyazva a nemzeti történelem önállóság és függetlenség-központú olvasatába.¹³

Az identitásteremtés másik új eszköze a történeti alkotmányunk vívmányaira való hivatkozás. Az Alaptörvény ugyanis kimondja, hogy annak rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.¹⁴ Mindehhez szervesen kapcsolódik a preambulom azon kijelentése, miszerint valljuk, hogy a történeti alkotmányunkban gyökerező önazonosságunk védelmezése az állam alapvető kötelessége.

Mindezek iránynt mutattak az Alkotmánybíróság számára arra, hogy gyakorlatában hangsúlyozza a nemzeti sajátosságokat, illetve azonosítsa és védelemben részesítse a történelem során organikusán kifejlődött, az alkotmányos kultúránk részét képező jogintézményeket. Egyfajta gondolkodásbéli paradigmaváltás alapjait fektette le ezáltal az Alaptörvény, mégha lassan is gyűrűzött be a gyakorlatba. A priori ugyanis nem határozható meg, hogy mi tartozik a történeti alkotmányunk vívmányai közé.¹⁵

---

¹³ BERKES – FEKETE, 2017. 15-16. o.

¹⁴ R) cikk (3) Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.

¹⁵ VARGA ZS., 2016. 89. o.

Alkalmazásának kidolgozott módszertana nincs és határozott minta sem érhető tetten abban, hogy mikor érzi szükségét annak az Alkotmánybíróság, hogy ezzel erősítse érvrendszerét. Ami kiindulópontul szolgált, az az volt, hogy az Alaptörvény nem a történeti alkotmány alkalmazását veti fel, hanem annak vívmányairól, mint értelmezési keretről rendelkezik. A vívmány – legalábbis az Alkotmánybíróság gyakorlatából¹⁶ ez tűnik ki – olyan alapvető jogok olyan lényeges tartalmát hordozzák, amelyeket törvény nem korlátozhat, és amelyeket alapvetően maga Alaptörvény maga sem korlátozhat.¹⁷ A Nemzeti Hitvallás és a történeti alkotmány vívmányaira utalás valójában azt a célt szolgálja, hogy azon keresztül Magyarország identitását találjuk meg. Nem a konkrét jogszabályhelyeknek kell hangsúlyosnak lenniük, hanem annak a szellemiségnek, amely áthatja történeti alkotmányunkat,¹⁸ melyen keresztül a jogalkalmazás visszanyúlhat az alkotmányos hagyományokhoz.¹⁹

A történeti alkotmányunk vívmányaiként az Alkotmánybíróság által nevesített értékek alapvetően univerzális értékek, nem kizárólagosan magyar sajátosságok. Észrevehető az is, hogy a döntések, ahol a történeti alkotmányunk vívmányaira, vagy a Nemzeti Hitvallásra volt hivatkozás, nem az állami szuverenitás, a tagállami hatáskörök, vagy éppen a nemzetközi jog vagy EU jog és a belső jog közötti kollízió témájában születtek. Mégis jelentőségük van annak, hogy e vívmányokat, e tételeket kiemelte az Alkotmánybíróság: ezek által ugyanis áttekintette és tudatosította a jogtörténeti, államtörténeti hagyományokat.

III. AZ ALKOTMÁNYOS ÖNazonosság és a szuverenitás SZEREPE

---

¹⁶ Történeti alkotmány vívmánya a bírói függetlenség, a vallásszabadság vívmányai, az állami és magántulajdonú erdők megóvásának kötelezettsége, a kormánytól független számvevőszék, a parlament létrejötte, nemzeti szerepe és működésének Házsabály meghatározottsága, a sajtó szabadsága. A Nemzeti Hitvallás elesettek és szegények megsegítésére vonatkozó tételmondata, az utódokért való felelősség és a polgár és állam közös céljaként megjelenő jó élet kiteljesítése megjelenik a szülőtartásról szóló döntésben. Előbbi megjelent a devizakölcsönökről szóló döntésben is. Más esetekben csak említés szerűen, a tartalom kibontása nélkül jelenik meg a történeti alkotmányunk vívmányaira, vagy a Nemzeti Hitvallás egy-egy tételmondatára történő hivatkozás.

¹⁷ VARGA ZS., 2016. i. m. 88-89. o.

¹⁸ KURUNCZI – VARGA, 2013. 133. o.

¹⁹ CSINK – FRÖHLICH, 2012. 12. o.

2016 erős cezúra az Alkotmánybíróság gyakorlatában, ekkor került sor az uniós jog-tagállami jog, illetve a hatáskörök megoszlása kérdésében a szuverenitáskontroll kidolgozására, illetve újabb vizsgálati szempontként az identitáskontroll megjelenésére is. Az akkor meghozott döntést követően az Alkotmánybíróság bátrabban nevesítette a két jogrend találkozásának esetleges súrlódási pontjait és határozott meg fogódzókat a hatáskörátruházás és annak korlátai, a védendő tagállami sajátosság vonatkozásában. Az időszakra jellemző az Alkotmánybíróság útkeresése: pozíciójának meghatározása a szupranacionális bíróságokhoz képest, illetve az alkotmányt és az adott esetben védendő nemzeti hagyományokat potenciálisan veszélyeztető hatások elleni fellépés lehetőségének megvillantása. Az útkeresés ugyanakkor nem egyirányú folyamat volt, mert az alkotmányos párbeszéd alapjainak lefektetésére is sor került.

Az Alkotmánybíróság, illetve adott esetben a rendes bíróságok szuverenitás-, illetve identitásvédelemmel kapcsolatos feladatai azon történelmi fejlődés eredményeként is felfoghatók, mely során a jogállamiság védelme, a legalitás hangsúlyozása egyre inkább a bíróságok feladatává vált, ítélezési, jogalkalmazói döntéseikben öltött testet. A közös európai hagyomány és a nemzeti identitás fogalmi így leginkább bírósági döntésekben tűntek fel először (ld. Internationale Handelsgesellschaft-ügy,²⁰ amelyben az Európai Unió Bírósága már hivatkozott a „tagállamok közös alkotmányos hagyományára”, vagy éppen a Solange-döntések). A Lisszaboni Szerződésből következik a közös hagyományok, mint nemzetközi és nemzetek feletti értékek védelme, és ebből az EU jogának a tagállami alkotmányokkal szembeni elsődlegességének hangsúlyozása, illetve az a felfogás is, ami szerint a közös európai hagyományt nem lehet szembeállítani a nemzeti alkotmányos identitással és fordítva. A két értékrendnek valamiképpen egyensúlyban kell maradnia. Ez azt is jelenti, hogy az egyes nemzetek alkotmányos önazonossága nem oldható fel a közös értékekben, a nem közös értékek is értékek, mégpedig európai értékek, ebből kifolyólag ezek is bírósági védelemre szorulnak. Ezt a védelmet a tagállami alkotmánybíróságok biztosíthatják.²¹ Mindebből fakadóan szükségszerű volt, hogy a magyar Alkotmánybíróság is – hasonlóan több tagállami alkotmánybírósághoz – feladatául fogja fel a Lisszaboni Szerződést követően

---

²⁰ 11-70. sz. ügy, Internationale Handelsgesellschaft mbH kontra Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel [ECLI:EU:C:1970:114]

²¹ VARGA ZS., 2018. 22., 26-27. o.

megváltozott EU jog – tagállami jog – tagállami alkotmány dinamikájában való részvételt.

A 22/2016. (XII. 5.) AB határozat (az ún. kvótahatározat) értelmében az Alkotmánybíróság saját hatáskörében, erre irányuló indítvány alapján kivételes esetekben és ultima ratio jelleggel, a tagállamok közötti alkotmányos párbeszéd tiszteletben tartása mellett vizsgálhatja, hogy az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésén alapuló hatáskörgyakorlás folytán sérül-e az emberi méltóság, más alapvető jog lényeges tartalma, vagy Magyarország szuverenitása (ide értve az általa átadott hatáskörök terjedelmét is), illetve alkotmányos önazonossága.²² A határozat a hatáskörgyakorlás kérdését értelmezte, ugyanakkor kiindulópontja és szempontrendszere az Alaptörvényen, annak védelmén alapult az uniós aktusokkal való esetleges ütközéskor.

Az Alkotmánybíróság ugyanis fő megválaszolandó kérdésként azonosította az alapjogi fenntartás (vagyis, hogy egy uniós jogi aktus sértheti-e az alapjogokat), illetve az ultra vires uniós jogi aktusok megítélését, mint konkrét alkotmányjogi problémát, „amelyek vizsgálatát mindenképp az Alkotmánybíróságnak, közvetlenül a magyar jogrendszer alapját képező Alaptörvény szintjén, kell elvégeznie”. Ez egy olyan kategorikus kijelentés, amely egyértelmű jelét adja az Alkotmánybíróság konfliktuskerülő szerepfelfogása gyökeres megváltozásának, előre vetítve annak visszafordíthatatlanságát is.

A határozatban a szuverenitási, illetve identitási kérdés elsődlegesen a felhívott külföldi alkotmánybírósági határozatokon keresztül jelenik meg. A felhívott gyakorlatból azokat az érveket emeli ki, amelyek a szuverenitás-, illetve az identitásvédelem mellett szólnak.²³ Funkcióját tekintve ez a rész leginkább azt a célt szolgálja, hogy bemutassa, a magyar Alkotmánybíróság döntése nem példa nélküli, szerte Európában felvetődtek ezek a kérdések, melyekre hasonló választ adtak a bírói fórumok. Ugyanakkor nem társul emellé további, önálló érvelés az Alkotmánybíróság részéről, pusztán utalást tesz a határozat arra, hogy áttekintette e gyakorlatot, majd következtetésként megállapítja a vizsgálati hatáskör - feltételekhez kötött – fennállását. Eszerint saját hatáskörében az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésén alapuló hatáskörgyakorlással kapcsolatos vizsgálat folytatható:

---

²² 22/2016. (XII. 5.) AB határozat, Indokolás [33], [43]-[46]

²³ E megoldás módszertanilag kritizálható, hiszen csak egy kis szeletét mutatja be a hivatkozott bíróságok gyakorlatának és azokat nem helyezi el jogösszehasonlító kontextusban sem.

- erre irányuló indítvány alapján,
- kivételes esetekben,
- ultima ratio jelleggel,
- a tagállamok közötti alkotmányos párbeszéd tiszteletben tartása mellett.

E vizsgálat tartalmilag arra irányulhat, hogy sérül-e:

- az emberi méltóság, vagy más alapvető jog lényeges tartalma, vagy
- Magyarország szuverenitása (ideértve az általa átadott hatáskörök terjedelmét is), illetve
- alkotmányos önazonossága.

Ezt követi az itt nevesített egyes elemek - alapjogi kontroll, szuverenitási kontroll, identitási kontroll - tartalmának értelmezése.

Az alapjogi fenntartás vonatkozásában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a közhatalom bármely gyakorlása (legyen az akár a többi tagállammal közös hatáskörgyakorlás) alapjogilag kötött, és az alapjogok védelmére vonatkozó kötelezettség alól az állam nem mentesülhet akkor sem, ha uniós jogot hajt végre. A vizsgálat keretei az együttműködési kötelezettség, az európai jog lehetőség szerinti érvényesülésének szem előtt tartása, míg a másik oldalról az emberi méltóság és az alapvető jogok lényeges tartalmának ultima ratio jellegű védelme.²⁴

A határozat szerint az E) cikk (2) bekezdése egyszerre biztosítja Magyarország vonatkozásában az uniós jog érvényességét és jelenti egyben az átruházott, illetve közösen gyakorolt hatáskörök korlátját. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása, illetve E) cikk (2) bekezdésén keresztül az Európai Unióról szóló Szerződés 4. cikk (2) bekezdése alapján a közös hatáskörgyakorlás nem sértheti Magyarország szuverenitását (szuverenitáskontroll), másrészt nem járhat az alkotmányos önazonosság sérelmével (identitáskontroll). A szuverenitás és az alkotmányos önazonosságának tiszteletben tartása és védelme legfőbb letéteményese pedig az Alkotmánybíróság. E megállapítás messzire mutató jellegét ugyanakkor rögtön árnyalta is az Alkotmánybíróság, elsőként annak kiemelésével, miszerint a szuverenitás-, illetve az identitáskontroll tárgya nem közvetlenül az uniós jogi aktus, illetve annak értelmezése, így annak érvényességéről vagy érvénytelenségéről, illetve alkalmazásbeli elsőbbségéről sem nyilatkozik. A

---

²⁴ Indokolás [46]-[67]

határozat további részeiben pedig tovább árnyalja a beavatkozás lehetőségét az alkotmányos párbeszédre utalással.²⁵

A szuverenitáskontrollt illetően az alábbi megállapításokat rögzíti:

- mindaddig, amíg az Alaptörvény a független, szuverén államiság elvét tartalmazza és a közhatalom forrásaként a népet jelöli meg, ezeket az uniós klauzula nem üresítheti ki,
- Magyarország az Európai Unióhoz történt csatlakozásával nem szuverenitásáról mondott le, hanem csak egyes hatáskörök közös gyakorlását tette lehetővé, ennek megfelelően Magyarország szuverenitásának fenntartását kell vélelmezni az Európai Unió alapító szerződéseiben megállapított jogokhoz és kötelezettségekhez képest további hatáskörök közös gyakorlásának megítélésakor (fenntartott szuverenitás véelme).
- a szuverenitás az Alaptörvényben a hatáskörök végső forrásaként és nem hatáskörként került rögzítésre. Ezért a hatáskörök közös gyakorlása sem eredményezheti azt, hogy a nép elveszíti végső ellenőrzési lehetőségét a közhatalom (akár közös, akár egyedi, tagállami formában megvalósuló) gyakorlása felett.

Az alkotmányos identitás fogalma alatt az Alkotmánybíróság határozata Magyarország alkotmányos önazonosságát értette, melynek tartalmát esetről-esetre határozza meg. Az alkotmányos identitás tartalmának meghatározásakor az Alaptörvény egészét, és egyes rendelkezéseit, azok célját, a Nemzeti Hitvallást és történeti alkotmányunk vívmányait veszi alapul. A határozat tartalmaz egy nyílt felsorolást is arról, hogy milyen alkotmányos értékek sorolhatók e körbe: a szabadságjogok, a hatalommegosztás, a köztársasági államforma, a közjogi autonómiák tisztelete, a vallásszabadság, a törvényes hatalomgyakorlás, a parlamentarizmus, a jogegyenlőség, a bírói hatalom elismerése, a velünk élő nemzetiségek védelme. Ezek olyan alapvető érték, amelyet nem az Alaptörvény hoz létre, azt az Alaptörvény csak elismeri, ezért attól nemzetközi szerződéssel sem lehet lemondani, attól csak a szuverenitás, az önálló államiság végleges megszűnése foszthatja meg Magyarországot. Mivel pedig a szuverenitás és az alkotmányos önazonosság számos ponton érintkezik egymással, így a rájuk vonatkozó két kontrollt egyes esetekben egymásra tekintettel kell elvégezni.²⁶

---

²⁵ Indokolás [46], [55]-[56]

²⁶ Indokolás [64] – [65], [67]

Az Alkotmánybíróság e döntésével gyakorlatilag megteremtette annak a feltételrendszerét, hogy az uniós aktusok Alaptörvénybe ütközését vizsgálhassa.²⁷

Az absztrakció magas foka az indokolásban ugyanakkor legalábbis megnehezítette annak meghatározását, hogy a jövőben konkrétabb alkotmányos problémákat a kvótahatározatban meghatározott teszttel hogyan fog megoldani az Alkotmánybíróság.²⁸ A kvótahatározat továbbélése is azt mutatja, hogy meglehetősen vegyes esetekben került sor a tesztek alkalmazására.

Az Alkotmánybíróság 9/2018. (VII. 9.) AB határozatában a szuverenitáskontrollt illetően kimondta, hogy a fenntartott szuverenitás védelme megszorító értelmezést igényel: mindaddig, amíg a tagállamok által megkötött nemzetközi szerződés nem válik az uniós vívmányok (acquis communautaire) részévé,²⁹ a Magyarország által megkötni szándékozott nemzetközi megállapodás esetében vizsgálni szükséges, hogy az Alaptörvény Q) cikke vagy az Alaptörvény E) cikke biztosít számára alkotmányos jogalapot. A ius cogens normái, alapelvei és alapvető értékei együttesen olyan mércét alkotnak, amelynek minden következő alkotmánymódosítás és Alkotmány meg kell, hogy feleljen, azonban ezen túlmenően a nemzetközi jog szuverenitást korlátozó hatása nem valamely államok feletti jogrend által valósul meg, hanem az állam önkorlátozása következtében.³⁰ Az identitáskontrollt nem értelmezte tovább, az alapvetően nem is volt az ügyben érintett.

Ezt követően a 2/2019. (III. 5.) AB határozatban az Alkotmánybíróság – többek között – kimondta, hogy az Alaptörvény autentikus értelmezője az

---

²⁷ Az Alkotmánybíróság későbbi döntéseiben is nevesítette, hogy e vizsgálat háromféle ellenőrzési lehetőséget biztosít: kivételes esetekben és ultima ratio jelleggel, azaz a tagállamok közötti alkotmányos párbeszéd tiszteletben tartása mellett folytathat alapjogi kontrollt (a közös hatáskörgyakorlás folytán sérül-e valamely alapvető jog lényeges tartalma), szuverenitás, illetve ultra vires kontroll (sérül-e Magyarország szuverenitása, ideértve az általa átadott hatáskörök terjedelmét is, illetve identitáskontrollt (sérül-e Magyarország alkotmányos önazonossága). pl. 32/2021. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [24]

²⁸ KELEMEN, 2017. 6.

²⁹ A határozat szerint a megerősített együttműködés közjogi értelemben sajátos megítélés alá tartozik, lehet az uniós jog és a nemzetközi jog része is. A határozat ténylegesen nem döntötte el az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló Megállapodás jogi természetét, ugyanakkor teret engedett annak, hogy a Kormány és az Országgyűlés nemzetközi jogként kezelje azt. Gombos – Orbán, 2021. 833

³⁰ Indokolás [31]

Alkotmánybíróság, ezt az értelmezést pedig más szerv által adott értelmezés nem ronthatja le, azt mindenkinek tiszteletben kell tartania. Az Alkotmánybíróság az értelmezés során tekintettel van az Európai Unió tagsságával együtt járó, valamint a Magyarországot nemzetközi szerződés alapján terhelő kötelezettségekre. A határozat abból indult ki, hogy az Alaptörvény E) cikk (1) bekezdése állammáként rögzíti az európai egység megteremtésében való részvételt, de a részvétel nem öncélú, hanem az emberi jogok, a jólét és a biztonság kiterjesztését kell szolgálnia.³¹

Az identitási kérdéseket illetően a határozat az európai identitásunkat hangsúlyozza. Eszerint a magyar nemzet állammá alakulásával fejezte ki először európai identitását, amely a történelem során adódott helyzetek által szilárd nemzeti meggyőződéssé érett. Ebből az európai identitásból egyenesen következett az, hogy a rendszerváltást követően Magyarország folyamatosan törekedett az európai integrációban való részvételre, amit országos ügydöntő népszavazás hagyott jóvá.³² A határozat e része egyfajta EU-barát ellenpontja az uniós jog és az alkotmány kollízióját érintő indokolási elemeknek. Nem ad választ ugyanakkor arra, hogy a nemzeti identitás részét képező európai identitás hogyan viszonyul a többi identitáselemmel, melyet szintén az alkotmányos identitásunk részeként kezelünk.

Az uniós jogot illetően először azt rögzíti a határozat, hogy az a tagállamok területén közvetlenül alkalmazandó és a jogalanyok számára közvetlenül is teremthet jogokat és kötelezettségeket. E sajátossága, kötelező jellege azonban az Alaptörvényben foglalt alkotmányos parancson alapul [ami az E) cikkhez jelenti]. Rövid utalás történik továbbá arra is, hogy az uniós jog alkalmazási elsőbbséggel bír a hazai jogalkotó által alkotott belső joggal szemben.³³ Az uniós jog elsőbbségét illetően további megállapítás nem történik, így nem is vonható le ebből általános következtetés, mindazonáltal később, a 32/2021. (XII. 20.) AB határozatban már cizellálta az ezzel kapcsolatos álláspontját az Alkotmánybíróság. Rögzíti továbbá a határozat a kooperatív jogértelmezési kötelezettséget is. Összességében a határozat az uniós jogot nem nemzetek feletti jogként kezeli, hanem „az uniós és a hazai normarendszer egymás mellettisége”³⁴ szóhasználatával él.

Ezen EU jog iránti nyitott indokolási elemeket követi a szuverenitáskontroll érvényesülésére vonatkozó rész, mely rögzíti, hogy az

---

³¹ Indokolás [15], [38]

³² Indokolás [16]

³³ Indokolás [17]

³⁴ Indokolás [35]

Európai Unió intézményei útján történő hatáskörgyakorlás nem haladhatja meg a nemzetközi szerződésből fakadóan szükséges mértéket, valamint „*nem irányulhat több hatáskörre annál, mint amivel Magyarország az Alaptörvény alapján egyébként rendelkezik*”, illetve hangsúlyozza a fenntartott szuverenitás elvét.³⁵ A határozat végezetül rögzíti, hogy az uniós és a hazai normarendszer említett egymás mellettisége a legtöbb esetben nem okoz alkotmányossági dilemmát, mivel a két normarendszer közös értékrenden alapszik. Ugyanakkor az eltérő mércék alapján eltérő eredményre juthat az Alkotmánybíróság és az Európai Unió Bírósága a nemzeti normák megfeleltetése tekintetében, ezt az ellentmondást viszont az alkotmányos párbeszéd tiszteletben tartása mellett lehetséges feloldani. Ezzel áll összhangban a határozat végén szereplő rövid utalás az Alaptörvény E) cikk (1) bekezdéséből fakadó, az európai egység kiteljesedése iránti elkötelezettség (Europafreundlichkeit) figyelembe vételére is.³⁶

IV. A TÖRTÉNETI ALKOTMÁNY ÉS AZ ALAPJOGOK VÉDELME NEK ÖSSZEKAPCSOLÁSA

A 32/2021. (XII. 20.) AB határozat két szempontból volt eltérés, illetve újdonság a korábban megállapítottakhoz képest. Egyrészt az Alkotmánybíróság kibontotta az alapjogi kontroll tartalmát is: az ugyan a kezdetektől társult a szuverenitás- és az identitáskontrollhoz, ugyanakkor a korábbi döntésekben nem került fókuszba, most viszont e mérce mentén folytatta le elsőként az Alkotmánybíróság a vizsgálatot, ami egyszersemind azt is jelenti, hogy alapjogi szempontból közelítette meg a kérdést (hogyan hat ki a kontroll nélküli betelepülés a kultúrára és az védhető-e az emberi méltóságon keresztül). Másrészt újdonság az is, hogy az alkotmányos identitást e határozatban kötötte össze a történeti alkotmányunk vívmányai figyelembe vételével kapcsolatos követelménnyel.

Az alapjogi kontroll körében ekként arra a következtetésre jutott, hogy amennyiben az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésében meghatározott közös hatáskörgyakorlás hiányos érvényesülése következtében idegen népesség demokratikus felhatalmazás nélkül tartósan és tömegesen Magyarország területén marad, az sértheti a Magyarországon élők emberi méltóságából

---

³⁵ Indokolás [17]

³⁶ Indokolás [35], [49]

eredő önazonosságához fűződő, illetve önrendelkezési jogát.³⁷ Kiemelendő, hogy a határozat a hangsúlyt az állami kontroll meglétére, illetve hiányára helyezte, nem pedig a letelepedés és az identitás kapcsolatára, melyhez kapcsolódóan hangsúlyozta, hogy az államot terhelő kötelezettség még kivételesen sem eredményezhet semmilyen, az egyes személyek emberi méltósága közötti különbségtételt, illetve nem érinti az állam azon kötelezettségét sem, hogy maradéktalanul gondoskodik az állam területén tartózkodó valamennyi személy – így többek között a menedékkérők – emberi méltóságának védelméről.

A szuverenitáskontroll körében a korábbi határozatokban foglaltakat árnyalta a határozat, az EUMSZ-re hivatkozással: eszerint a fenntartott szuverenitás vélelme kétséget kizáróan alkalmazandó minden olyan hatáskörre, amelyet az EUMSZ nem minősít kizárólagos uniós hatáskörbe tartozónak, ezekben az esetekben ugyanis nem csupán az Alaptörvény, hanem maga az EUMSZ is akként rendelkezik, hogy a hatáskörök meghatározott terjedelmének gyakorlására a tagállamok az EUMSZ hatálybalépését követően is jogosultak. Ezzel az Alaptörvény-fókuszú vizsgálattal egy szintre került az EUMSZ bizonyos fokú figyelembe vétele is. Emellett felhívja az efféle elvet és az uniós jog elsőbbségét is, noha egyszermind megjegyezte azt is, hogy a tagállami alkotmánybíróságok gyakorlata alapján nem példátlan az EUB által hozott döntés alkalmazhatóságának megkérdőjelezése sem.

A határozat újdonsága e körben az, hogy a fenntartott szuverenitás vélelmére alapozva kimondta azt is, hogy az Európai Unió, illetőleg egyes intézményei a közös gyakorlás céljából átengedett hatásköröket nem csupán akkor gyakorolják az Európai Unió alapító és módosító szerződéseiben megfogalmazott célnak megfelelően, ha másodlagos jogforrásokat alkotnak, hanem a hatáskör gyakorlásának feltétele a megalkotott másodlagos jogforrások hatékony érvényesülésének biztosítása is. Nem lehet ugyanis abból kiindulni, hogy Magyarország véglegesen átengedte az adott hatáskör gyakorlásának jogát az Európai Unió intézményei számára akkor, ha az Európai Unió intézményei nyilvánvalóan figyelmen kívül hagyják a hatáskör

---

³⁷ Ennek oka az, hogy a hatáskörgyakorlás hiányos érvényesülése következtében a Magyarország államterületén élő személyek hagyományos társadalmi környezete demokratikus felhatalmazás, illetve az érintettek bárminemű ráhatása nélkül, az állami kontrollmechanizmusok nélkül változhat meg, e helyzetet az állam által kontrollálhatatlan folyamatot idézhet elő, amely az ember hagyományos társadalmi környezetének kényszerű megváltozásához vezethet, vagy azt eredményezheti.

gyakorlására vonatkozó kötelezettségüket, illetőleg erre a közös hatáskörgyakorlásra kizárólag látszólagosan, oly módon kerül sor, hogy az nyilvánvalóan nem biztosítja az uniós jog hatékony érvényesülésének követelményét.

Ebben az esetben tehát nincs rendeltetésszerű hatáskörgyakorlás az Európai Unió részéről, lényegében a ráruházott hatáskörön kívül (ultra vires) cselekszik, ebből következően pedig lehetővé válik Magyarország számára az egyoldalú fellépés, amennyiben:

- a hiányos hatáskörgyakorlásnak alapjogokat kell érintenie vagy állami kötelezettség teljesítését kell korlátoznia,
- csak addig áll fenn, amíg az Európai Unió megteremti az uniós szabályozás hatékony érvényesülésének biztosítékait,
- az egyoldalú cselekvés csak az alapító szerződésekkel összhangban, azok céljait elősegítve lehetséges,
- Magyarországnak fel kell hívnia az Európai Uniót a közös hatáskörgyakorlás szükségességére.³⁸

Hangsúlyozta a testület ugyanakkor azt is, hogy a fenntartott szuverenitás vélelmének ezen alkalmazására kivételesen és kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha az érintett közös hatáskörök gyakorlásának hiánya, illetve hiányos, az uniós jog hatékony érvényesülésének követelményét nyilvánvalóan nem biztosító gyakorlása alapvető jogok sérelméhez, vagy állami kötelezettségek teljesítésének korlátozásához vezethet.

Az identitáskontrollt illetően a határozat kimondta, hogy az alkotmányos identitás és a szuverenitás nem komplementer, hanem egymással több szempontból is összefüggő fogalmak:

- Magyarország – úgy is, mint az Európai Unión belüli tagállam – alkotmányos identitásának megőrzését alapvetően szuverenitása (annak megőrzése) teszi lehetővé,
- az alkotmányos identitás elsősorban szuverén aktuson – alkotmányozáson – keresztül nyilvánul meg,
- Magyarország történelmi küzdelmeit is figyelembe véve, az ország szuverén döntési jogköreinek megőrzésére való törekvés maga is része az ország nemzeti identitásának és – az alaptörvényi elismerésen keresztül – az alkotmányos identitásnak is,

---

³⁸ BLUTMAN, 2022. 10.

- az állami szuverenitás nemzetközi jogban elismert legfőbb ismérvei hazánk történelmi adottságai folytán szorosan összekapcsolódtak Magyarország alkotmányos identitásával.³⁹

A történeti alkotmányunk vívmányai értelmezésével megkezdődött identitásteremtő (identitásmegtaláló) folyamat e döntésben találkozott az alkotmányos önazonosság tartalmának meghatározásával, amikor az Alkotmánybíróság megállapította, hogy Magyarország alkotmányos önazonosságát alkotó értékek a történeti alkotmányfejlődés során jöttek létre. A határozat áttekintette az Alaptörvény által az alkotmányos értelmezés részévé tett történeti alkotmányunk vívmányai közül azokat, amelyek az ország alkotmányos önazonosságát alkotó értékek (köztük a nyelvi, történelmi és kulturális hagyományok védelmét, illetve az ország szuverenitásáért és a szabadságért folytatott küzdelem egyes lépéseit)⁴⁰, és rögzítette, hogy azok a történeti alkotmányfejlődés során jöttek létre, és olyan jogi tényeknek minősülnek, amelyekről nemcsak nemzetközi szerződéssel, de még az Alaptörvény módosításával sem lehetne lemondani, mivel jogi tények jogalkotás útján nem változtathatók meg.⁴¹ Egy adott állam alkotmányos identitása nem egy adott időpillanatban keletkezik: a történeti dimenzió által további megerősítést nyernek egyes alkotmányos intézmények.⁴² Azáltal pedig, hogy az Alkotmánybíróság az emberi méltóság, illetve az alapjogok védelmét ekként történeti kontextusba helyezte, olyan kiemelkedő sarokkővé tette az uniós jog alkotmányossági vizsgálata során az alapjogi kontrollt, melytől nem lehet eltekinteni és minden más szempontrendszer megelőz.

Az Alkotmánybíróság korábban már elismerte az uniós jog elsőbbségét, ettől e határozat sem tér el, bár tartalma alapján azt sem lehet kijelenteni, hogy megerősítette volna ezt az irányt. Az alapjogi kontroll erősítésével ugyanakkor van egy olyan értelme is, miszerint az államnak - ugyan rendkívül kivételes esetben és feltételek fennállása esetén - alkotmányos kötelezettsége fellépni az emberi méltóság védelmében, az ezt veszélyeztető uniós jogi aktusokkal szemben is, amivel végső soron kitágította azt az alkotmányos felhatalmazást, mely alapján az állam mellőzheti az uniós jog végrehajtását. Helyenként maradt az absztraktabb érvelésnél (pl. nem tisztázza a hatáskör hiányos

---

³⁹ Indokolás [99]

⁴⁰ Indokolás [102]-[107]

⁴¹ Indokolás [101]

⁴² STUMPF, 2020 233. o.

gyakorlásának egyes aspektusait), és a határozatban meghatározott feltételrendszer meglehetősen laza.⁴³

V. KRITIKAI FOGADTATÁS

Az Alkotmánybíróság önmeghatározásának része, hogy Magyarország szuverenitása, alkotmányos önazonossága védelmének legfőbb letéteményese és ekként szükség esetén beavatkozik az ezeket esetlegesen (meglátása szerint) veszélyeztető folyamatokba. A tanulmány által hivatkozott határozatok ezt a felfogást, illetve igényt mutatták be. Ugyanakkor ténylegesen nem képesek feloldani a dilemmát, ami a két, ellentétes irányba mutató nézőpont jelent: míg az Európai Unió Bírósága szempontjából az uniós jog független, autonóm jogrend és mint ilyen, elsőbbségre tart igényt, a tagállamok nézőpontjából viszont megkerülhetetlen, hogy az Európai Uniót alkotó jogközösség végső alapját a tagállamok által kötött nemzetközi - tehát az uniós jog érvényesülési körének határait is kijelölő - szerződések képezik és e mozgásteret nem elemezte az Alkotmánybíróság.⁴⁴

Az egyik legfőbb kritika e határozatokkal szemben ekként az, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálata vajon milyen tényleges eredményre futtatható ki, különösen, ha az Alkotmánybíróság nem él az előzetes döntéshozatali eljárás eszközével, vagyis ténylegesen egyik irányból sem érvényesül az alkotmányos párbeszéd.⁴⁵ Mindez abból is következik, hogy a döntések nem adnak egyértelmű választ az uniós jog és a magyar jog viszonyára azon túlmenően, hogy megmutatják, az Alkotmánybíróság az Alaptörvény konkrét értelmezésével határokat szabhat az uniós jog magyarországi érvényesülésének.⁴⁶

A szakirodalomban kritikaként jelent meg ezekkel a határozatokkal összefüggésben az is, hogy az Alkotmánybíróság nem teszi világossá, pontosan milyen hatáskört értelmezett magának, mit ért pl. a közös vagy éppen hiányos hatáskörgyakorlás alatt, arra hogyan terjed ki a hatásköre, mi az alkotmányszöveg-szerinti gyökere az alkotmányos identitás fogalmának, illetve az alkotmányos identitás – elszakadva a német gyökerétől – a nemzeti öncélúság magyarázó elveként jelent meg.⁴⁷ Meglehetősen ambivalens

---

⁴³ BLUTMAN, 2022 i. m. 7., 10. o.

⁴⁴ KÉRI – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY, 2017. 10. o.

⁴⁵ DRINÓCZI, 2017 8., 12-13. o.

⁴⁶ CHRONOWSKI, 2019 i. m. [28]

⁴⁷ CHRONOWSKI - VINCZE - SZENTGÁLI-TÓTH, 2021. 654-664. o.

viszony rajzolódik ki az Európai Unió Bíróságának gyakorlatát illetően is: ugyan az Alkotmánybíróság saját gyakorlata szerint nem jogosult az EU jogot értelmezni, az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló döntésben mégis hosszan idézte az EUB döntését (az egyik különvélemény meg is jegyezte, hogy ezek az érvek közömbösek), bár következtetést nem vont le belőle⁴⁸, míg a 11/2020. (VI. 3.) AB határozat igyekezett elejét venni az EUB gyakorlat tágán történő értelmezésének. Az alkotmányos identitás fogalmának egyre terjedő használatával kapcsolatban létezik olyan kritika is, amely szerint a haszna megkérdőjelezhető, ugyanakkor hátránya a határozatlanság, konfliktusokat generál az EU-val, vagy éppen összezavarja az alkotmányjog belső logikáját és visszaéléshez is vezethet.⁴⁹

Az, hogy a tanulmányban bemutatott gyakorlat mennyire jelentette a nemzeti jog védelmét, kérdéses. Bár csak érintőlegesen, de 2010-től kezdve jelen van a határozatokban annak kiemelése, hogy az Országgyűlésnek és a Kormánynak is lehetősége van különböző eljárások, eszközök mentén az ország érdekeit, adott esetben szuverenitását, illetve alkotmányos identitását korlátozó aktusok elleni fellépésre, melyből – illetve gyakorlatilag az új tesztek többrétegű korlátok közé szorítottságából – következően levonható az a következtetés is, hogy az Alkotmánybíróság továbbra sem mutat nyitottságot az elvek és a korlátok absztrakt meghatározásán túli, nagyobb fokú beavatkozás lehetőségére. Az irányadó gyakorlat alkotmányértelmezés keretében fogalmazott meg absztrakt válaszokat az Alaptörvény és az uniós tagságból fakadó kötelezettségek között lavírozva, ezen absztrakt követelmények pedig kevésbé alkalmasak arra, hogy konkrét jogszabályi rendelkezések értelmezésében támpontot adjanak. Ebből fakadóan inkább a hatáskör gyakorlásával kapcsolatos védelemként foghatók fel, e körben ugyanakkor nem ezen a szinten dőlnek el a kérdések. Ezt láthatólag az Alkotmánybíróság is figyelembe vette, nem véletlen az egyes állami szervek feladatainak említése. A nemzeti jog védelme leginkább az alkotmányjogi panasz eljárásokban érhető tetten, kérdéses ugyanakkor, hogy a megközelítés mennyire fog gyakorlattá válni, illetve felmerülhet-e még a jövőben az azokban tetten érhető probléma.

ÖSSZEGZÉS

---

⁴⁸ CHRONOWSKI, VINCZE, 2018. 480-481. o.

⁴⁹ SZENTE, 2022. 17. o.

Az uniós jog növekvő térhódításával egyre nagyobb jelentőséget nyertek a tagállami sajátosságok és azok védelme, ezáltal pedig a nemzeti és alkotmányos identitás nyújtotta (látszólagos?) védelem. Tagállami nézőpontból szemlélve a kérdést rögzíthető, hogy a nemzeti és európai identitással kapcsolatos kérdések tisztázása nélkül nem lehet az európai integráció jövőjének alakulásáról állást foglalni, továbbá sikeres európai integrációs politika csak a nemzeti és európai identitás közötti kiegyensúlyozott viszonyra és e két közösségi önazonosságból fakadó követelmények megfelelő figyelembevételére alapozható.⁵⁰ Ezekre a kérdésekre az Alkotmánybíróság megpróbált alkotmányos, egyszerre szuverenista és Európa-barát választ adni. A döntések fogadtatása vegyes volt, a kérdés átpolitizált jellege miatt is. A szakirodalomban túlsúlyban vannak a kritikus hangok, a határozatok vélt hiányosságait és gyakorlati fogódzóként való korlátozott alkalmazhatóságukat hangsúlyozó hangok, miközben a politika talált egy támaszt, melyre hivatkozhat. Mindez kisarkítja, EU-párti vagy EU-ellenes érvelésre egyszerűsíti a vitát, illetve ezáltal eltereli a figyelmet a távlati kérdésről, miszerint milyen irányban tart Európa és az európai népek szabadsága és jóléte, a sokféleségben való egység milyen jövőképet kellene, hogy feltételezzen. Azonban, ha csak egy hozadékát kellene kiemelni az Alkotmánybíróság 2016-tól kezdődő útkereső tevékenységének, az mégiscsak az alkotmányos értékek alkotmányos identitásként való megfogalmazása és annak történeti kontextusba helyezése lenne, ekként ugyanis szilárd fogódzókat, sarokpontokat rögzített a testület, melyhez gyakorlatában hosszú távon, a körülötte zajló folyamatos változásoktól is érintetlenül következetesen kötni tudja majd magát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERKES LILLA – FEKETE BALÁZS (2017). Nemzeti Hitvallás: csupán díszítő szavak? *Közjogi Szemle* 10:1 15-25.
- BLUTMAN LÁSZLÓ (2022). Az Alkotmánybíróság határozata arról, hogy egyes uniós jogi aktusok végrehajtása mellőzhető-e az Alaptörvényre tekintettel. Az uniós jog elsőbbsége és az Alaptörvény. *Jogesetek Magyarázata* 2022/1. 5-12.

---

⁵⁰ MARTONYI, 2018. 30, 42., 52. o.

- CHRONOWSKI NÓRA – VINCZE ATTILA (2018). Az Alkotmánybíróság az Egységes Szabadalmi Bíróságról - zavar az erőben. Jogtudományi Közlöny 2018/11., 477-485.
- CHRONOWSKI NÓRA (2019). Az Európai Unió jogának viszonya a magyar joggal. In: Jakab András – Könczöl Miklós – Menyhárd Attila – Sulyok Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia <http://ijoten.hu/szocikk/az-europai-unio-joganak-viszonya-a-magyar-joggal>
- CHRONOWSKI NÓRA – VINCZE ATTILA – SZENTGÁLI-TÓTH BOLDIZSÁR (2021). 22/2016. (XII. 5.) AB határozat – az uniós közös hatáskörgyakorlás. In: GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA – ZAKARIÁS KINGA (szerk.): Az alkotmánybírósági gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata. Második kötet. HVGORAG, TKJTI Budapest, 2021 643-670.
- CSINK LÓRÁNT (2009). Közösségi jogon alapuló jogszabályok és normakontroll. In: Kocsis Miklós - Zeller Judit: A köztársasági Alkotmány 20 éve. Pécs, 363-376.
- CSINK LÓRÁNT – FRÖHLICH JOHANNA (2012). Történeti alkotmány és kontinuitás az Alaptörvényben. Közjogi Szemle 2012/1. 9-15.
- CSUHÁNY, PÉTER – SONNEVEND, PÁL (2009). 2/A. § [Európai Unió] In: Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja I. Századvég Kiadó Budapest, 238-269.
- DEZSÓ MÁRTA (2006). Az Alkotmányból eredő hatáskörök európai kontextusban. In: Fürész Klára – Kukorelli István (szerk.): Ünnepi kötet Schmidt Péter egyetemi tanár 80. születésnapja tiszteletére. Rejtjel Kiadó Budapest, 69-79.
- DEZSÓ MÁRTA – VINCZE ATTILA (2006). Magyar alkotmányosság az európai integrációban. HVG-ORAC Budapest
- DRINÓCZI TÍMEA (2017). A 22/2016 (XII. 5.) AB határozat: mit (nem) tartalmaz, és mi következik belőle Az identitásvizsgálat és az ultra vires közös hatáskörgyakorlás összehasonlító elemzésben. MTA Law Working Papers 2017/1. https://jog.tk.hu/uploads/files/2017_01_Drinoczi.pdf
- GOMBOS KATALIN – ORBÁN ENDRE (2021). 9/2018. (VII. 9.) AB határozat – Európai Szabadalmi Bíróság. In: Gárdos-Orosz Fruzzsina – Zakariás Kinga (szerk.): Az alkotmánybírósági gyakorlat. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata. Második kötet. HVGORAG, TKJTI Budapest, 821-838.

- GOMBOS KATALIN – SZIEBIG ORSOLYA JOHANNA (2016). Az Európa-klauszula összehasonlító vizsgálata az Alkotmánybíróság gyakorlatának tükrében. In: Prof. Dr. Balogh Elemér (szerk.): Számadás az Alaptörvényről. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 159-169.
- KELEMEN KATALIN (2017). The Hungarian Constitutional Court enters the dialogue on national constitutional identity. *Diritti Comparatii. Comparare i diritti fondamentali in Europa.* <https://www.diritticomparati.it/the-hungarian-constitutional-court-enters-the-dialogue-on-national-constitutional-identity/?print-posts=pdf>
- KENDE TAMÁS (2004). Az európai jog bensővé válása – döntéshozatal, jogalkalmazás. In: Majtényi László – Miklósi Zoltán (szerk.): És mi lesz az alkotmánnyal? Eötvös Károly Intézet Budapest, 126-132.
- KÉRI VERONIKA – POZSÁR-SZENTMIKLÓS ZOLTÁN (2017). Az Alkotmánybíróság határozata az Alaptörvény E) cikkének értelmezéséről. *Jogesetek Magyarázata 2017/1-2.*, 5-15.
- KURUNCZI GÁBOR – VARGA ÁDÁM (2013). Gondolatok az új alaptörvényről, különös tekintettel a nemzeti hitvallásra. In: Varga Norbert (szerk.): Az új Alaptörvény és a jogélet reformja. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 125-137.
- MARTONYI JÁNOS (2018). Nyitás és identitás Geopolitika, világkereskedelem, Európa. Iurisperitus Kiadó Szeged
- NAGY BOLDIZSÁR (2004). Ki a szuverén? (És hol is vannak az ő határai?) In: Majtényi László - Miklósi Zoltán (szerk.): És mi lesz az alkotmánnyal? Eötvös Károly Intézet Budapest, 98-125.
- PACZOLAY PÉTER (2004a). Előszó. In: Paczolay Péter (szerk.): Alkotmányelmélet és európai integráció. Szent István Társulat Budapest, 7-8.
- PACZOLAY PÉTER (2004b). Alkotmánybíráskodás a csatlakozás után. In: Majtényi László - Miklósi Zoltán (szerk.): És mi lesz az alkotmánnyal? Eötvös Károly Intézet Budapest, 169-176.
- SCHANDA BALÁZS – VARGA ZS. ANDRÁS (2020). Alkotmány és alkotmányjog. In: Csink Lóránt – Schanda Balázs – Varga Zs. András: A magyar közjog alapintézményei. Pázmány Press Budapest, 33-81.
- STUMPF ISTVÁN (2020). Alkotmányos hatalomgyakorlás és alkotmányos identitás. Gondolat Kiadó, Társadalomtudományi Kutatóközpont Budapest
- SZENTE ZOLTÁN (2022). Constitutional identity as a normative constitutional concept. *Hungarian Journal of Legal Studies* 63 (2022) 1, 3–20., 17.

- VARGA ZS. ANDRÁS (2016). Történeti alkotmányunk vívmányai az Alaptörvény kógens rendelkezésében. *Iustum Aequum Salutare* XII. 2016. 4. 83–89.
- VARGA ZS. ANDRÁS (2018). Az alkotmánybíróságok szerepe a nemzeti/alkotmányos önazonosság védelmezésében. *Iustum Aequum Salutare* XIV. 2018. 2., 21–28.
- WALKER, NEIL (2004). Az európai alkotmányosság és az európai integráció. In: Paczolay Péter (szerk.): *Alkotmányelmélet és európai integráció*. Szent István Társulat Budapest, 119-148.